

СЪДЪРЖАНИЕ

Признания	9
Въведение	11

ЧАСТ I: ЕСТЕСТВОТО НА СВЕТА

1. Разясняване на предназначението на света	21
<i>Шестте дни от Битие 1 / Езикът на външния вид / Да четем Библейски / Правила за тълкуване</i>	
2. Целта на света	33
<i>Светът разкрива Бога / Човекът разкрива Бога / Светът разкрива човека</i>	
3. Символизъм и светоглед	45
<i>Първостепенността на символизма / Три специални символа / Второстепенни символи / Обновление на символите</i>	

ЧАСТ II: СВОЙСТВАТА НА СВЕТА

4. Светът като Божи дом	59
<i>Небесният план / Слава и Небе / Небесният свод / Да видиш Божията слава / Типология</i>	
5. Слънце, луна и звезди	73
<i>Целта на небесните светила / Слънцето / Звездите: Звездите на Авраам; Звездите на Йосиф; Пророчески звезди</i>	
6. Скали, злато и скъпоценни камъни	91
<i>Вечната скала / Камъните на Евилат / Огнени камъни</i>	

7. Дървета и тръни.....103
Дърветата като снабдители / Бог се разкрива при дървета / Дърветата като стълби към небето / Божиата дъбрава
8. Птици и зверове..... 115
Животните като символи / Категориите в животинския свят / Чисти и нечисти животни
9. Ангели.....125
Небесното войнство / Световни контролори / Ангели и хора

ЧАСТ III: ИЗМЕНЕНИЕТО НА СВЕТА

10. Разчупване на хляба: Ритуалът на промяната..... 143
Петстъпковият модел на Божиата работа / Шестстъпковият модел на човешката работа / Падение и възстановяване / Централността на поклонението
11. Човекът: Агентът на промяната..... 161
Човекът като цар / Човекът като свещеник / Човекът като пророк
12. Едем: Светът на промяната..... 173
Трипалубната вселена / Четирите краища на земята / Север и Юг / Трите среди / Висока земя

ЧАСТ IV: ХОДЪТ НА ИСТОРИЯТА

13. Светът на Ной..... 195
Известие / Изход / Устройство / История и упадък
14. Светът на Патриарсите.....209
Изход / Устройство / Символизъм / История и упадък

15.	Светът на Скинията	225
	<i>Моисеевият закон / Моисеевата държава / Символичната държава / Скинията като Божия дом / Скинията като световен дом / Скинията като Свята планина / Скинията като символ на държавата / Скинията като човешка личност</i>	
16.	Светът на Храма.....	249
	<i>История и упадък на Моисеевото устройство / Пропадане на Моисеевия свят / Изграждане на Царството / Новото небе и земя / Символичната държава / История и упадък</i>	
17.	Световите на Изхода и Възстановяването	269
	<i>Пророчество за новото небе и земя / Изграждане на новото небе и земя</i>	
18.	Новият свят.....	287
	<i>Обобщението на Стария Завет / Закон, мъдрост и парадокс / Редът на Царството / Възстановяването на образец и символ / Новото небе и земя / История / Типология</i>	
19.	Курсът на историята.....	311
	<i>Растежът на Царството в Библията / Растежът на Царството в историята на Църквата / Растежът на Царството в бъдещето</i>	
	Бележки.....	319
	Библиография	361

На нашите приятели
от Уестминстър и Гууд Шепърд

ПРИЗНАНИЯ

От 1980 г. до 1988 г. живяхме в Тайлър, Тексас, и членувахме в Превитерианска църква Уестминстър, която през 1987 г. стана Епископална църква Гууд Шепърд. Тази книга е посветена на приятелите ни от тези години, група от богоугодни хора, които понасяха с благодат „камшиците и стрелите на свирепата съдба“. Обичаме ви.

Част от тази книга беше написана докато работех в Превитерианска църква Уестминстър като администратор на Женева министрийс, тогава служение на църквата. След като напуснах тази позиция, др. Гари Норт от Института за християнска икономика ми осигури препитание като ми възложи да направя някои изследвания за обстановката в книгата Левит. Заради щедростта и подкрепата му към моя труд, през свободното си време можех да завърша настоящата книга. Много благодаря Гари.

Част от тази книга неофициално е обикаляла другаде в миналото. Вече споменах къде. През 1987 г. Женева Министрийс издаде два комплекта касети, всеки от тях с учебник, които под формата на лекции предаваха същината на голяма част от тази книга. Поредицата „Скали, звезди и динозаври“ засяга основен светогледен символизъм; поредицата „Божията градина“ засяга промяната на света в историята, като се фокусира върху Едемската градина, Скинията, Храма и т.н. Материалът в настоящата книга замества това което се намира в комплектите с касети.

Също така трябва да благодаря на следните хора, които прочетоха ръкописа, окуражиха ме и ми дадоха здрави съвети: Майкъл Хайат и Джордж Грант от издателство Wolgemuth & Hyatt Publishers.

ВЪВЕДЕНИЕ

Има доста книги по въпроса за *християнския* светоглед, но скъпоценно малко са тези върху *Библейския* светоглед. Като очертавам тази разлика, не подценявам първите. Със сигурност има място за книги, които излагат християнския възглед за философия, история, изкуство, наука, човека и т.н., като използват езика на съвременното. Но също така има истинска нужда за книги, които дълбаят в Библията и излагат Библейския светоглед, като обясняват Библейския език. Библейският светоглед не ни е даден с безсистемен и аналитичен философски и научен език, а чрез богатия и сбит език на символизма и изкуството. Изобразен е в ритуал и архитектура, цифрени структури и географски посоки, символи и примери, дървета и звезди. Накратко, даден ни е в предсъвременен пакет, който на места изглежда много странен.

Например когато отворим Библията с въпроси за животните, мислим от гледна точка на биологията, естеството на род и разновидност. Но Библията говори за животните от гледна точка на „видове“, като разграничава между „чисти и нечисти“ зверове, и ни казва да наблюдаваме „начините“ по които животните живеят. Библейският светоглед за животните определено е различен, въпреки че не е задължително да противоречи на откритията на съвременната биология. Подобно, ако отворим Библията с въпроси за ботаника, откриваме, че Библията говори за растения и дървета, от гледна точка на това как символизируют различни видове хора, или каква е употребата им за храна и лекарства.

Когато погледнем звездите си представяме милиони слънца много далеч от нас. Има променливи, двойни звезди, неутронни звезди, галактики и квазери. Но в Библията звездите „служат за знаци и за показване на времената, дните и годините“ (Бит. 1:14), защото „небесата разказват за славата Божия и просторът извества делото на ръцете Му“ (Пс. 19). Въпреки че Библейската перс-

пектива не анулира изследванията на телескопа по звездното небе, възможно ли е да не виждаме всичко което трябва, когато гледаме звездите? Нужни ли са ни нови очи?

Философията на историята е изключително важна за човека, особено днес след Хегел и Маркс, Тойнбий и Спенглер. Но когато се обърнем към Библията за философия на историята се сблъскваме с подновявания на завета, съботи, празници, юбилейни години, и Господният ден. Ако възнамеряваме да приложим Библията в този съвременен проблем, първо ще трябва да добием Библейска перспектива.

За нас географията е изучаване на карти, някои показват релефните особености; други националните богатства; трети политическите граници. Въпреки че Библията очевидно не е невежа по тези въпроси, Библейският светоглед говори за неща като „четирите краища“ на земята, и за „святата земя“.

Съвременната наука приема, че светът се ръководи от неличностни природни сили, като гравитация, кориолисова сила и електромагнетизъм. Тези сили обясняват действието на вятъра и вълните. Но в Библията доверието в такива естествени сили е наречено „Ваализъм“. Библията ни насърчава да виждаме Бога и ангелите Му в действие във вятъра и вълните. Дали това е просто поезия или ни дава крайно необходима перспектива в съвременния ни свят?

Борим се с проблемите в църквата и държавата, но Библията ни дава свещеници и царе. Дава ни взаимоотношенията между гадатели и съдии и между пророци и монарси. Дава ни кръвни отмъстителни и родствени освободители. Дава ни царски палати и свещенически светилища. Дали сме достатъчно добре запознати с Библейския светоглед, за да приложим тези категории в съвременното?

Загрижени сме за закона и правим разлика между държавен и църковен закон. Говорим за „морален“ закон, „криминален“ закон, „граждански“ закон, „каноничен“ закон. И когато се обърнем към Мойсеевия закон, очакваме да видим тези категории, но не ги виждаме. Откриваме „морални, граждански и церемониални закони“ смесени заедно. Всъщност откриваме, че Мойсеевият закон изобщо не е закон в съвременен смисъл, а *Тора*, нещо коренно различно и по-дълбоко. И какво трябва да правим с тази Мойсе-

ева Тора? Трябва ли да се опитаме да я приложим в съвременните обстоятелства, или да я пренебрегнем?

Накрая и в обобщение, християните от ХХ век са свикнали да дискутират светогледни въпроси на езика на философията, докато Библията много често излага светогледа си на езика на визуалните образи (символизъм) и повтарящи се модели (типология).

Не бива да се изненадваме ако хората не виждат Божия свят правилно. В Римляни 1:20 се казва: „Понеже от създаването на света това, което е невидимо у Него, вечната Му сила и божественост, се вижда ясно, разбираемо чрез творенията“. Това означава че всички хора постоянно се изправят срещу Божия верен светоглед, защото „ясно виждат“ истинското естество на нещата, включително естеството на Самия Бог. Въпреки това, както се казва в Римляни 1:18, хората „ограждат истината с неправда“. Това означава, че те отказват да видят света правилно.

Възможно е истината да бъде потъпкана чрез директно противоречие, но е трудно. Ако се противопоставим на целия свят, ще трябва да извършим самоубийство, което на практика се оказва изход за някои хора. Но по-често срещано е хората да вземат част от истината и да злоупотребят с нея, за да отрекат останалата част от истината. Хората взимат малка част от истината и претендират, че тази част е цялата истина. По този начин могат да „потъпчат“ истинския облик на света, истинското основно тълкуване на реалността.

Например съвременният човек взема част от истината за систематизацията на вселената – че е обсипана с различни видове слънца, наречени звезди, подредени в галактики и т.н. – и използва тази истина да потъпче по-важната истина, че „небесата разказват за славата Божия“, и че небесните тела са създадени за „показване на времената“. Да вземем още един пример, съвременният човек забелязва, че животните са подобни едно на друго и на човешките същества. Библията казва, че тези прилики са творчески замислени, за да могат хората да научават за себе си като изучават животните. Съвременният човек взема тази истина и я изкривява в грешката за еволюцията, вярата че хората са генетично свързани с животните.

Винсът Роси добре описва взаимоотношенията между съвременната наука и Библията. Той пише:

Живият символизъм [с което има предвид Библейски *възглед* за света] не отрича науката като способ за добиване на познания за нашия свят, но служи да постави научните факти и методи на доказване в голям многостранен контекст, който включва дух, откровение, пророчество, и Свещеното, като форми на значение и познаване. Например в събития от миналото може да се види символично значение, което да наставлява, предупреждава или възпитава настоящия живот. В учението на Отците това се нарича *типология*: минали събития служат като типове или модели на настоящата или бъдещата реалност. Символизмът, не науката, е истинският универсален език.

Богоцентричните принципи съдържащи се в Библията ни дават зрение да поправим едностранното, вързано за земята, човекоцентрично значение, което светският светоглед дава на фактите....¹

Поправянето на светския светоглед ни довежда до целта на тази книга. Целта ни не е да се занимаваме със съвременни социални проблеми, колкото и да са важни. Нито да се опитаме да изложим християнски философски светоглед, колкото и да е необходимо да работим в тази област. По-скоро *целта ни е да влезем в Библията и да се запознаем колкото може по-добре с Библейския светоглед, език и форма на мислене*. Целта ни е да се научим да мислим по начина по който са мислили хората в Библейско време, за да видим света през нови очи – през очите на Библията.

Така моята работа в тази книга е да се опитам да ви запозная колкото мога по-добре с този древен светоглед, след което да ви покажа облагите от това да се научите да мислите Божиите мисли след Него – защото има реални облаги от това да гледаш света през Библейски очи.

Можем да изходим по два начина. Единият е да вземем всеки Библейски символ или модел и да обсъдим всички възможни тълкувания за него, като разгледаме различни гледни точки и се придвижим към единодушие. Ако тази книга беше написана по този начин щеше да се състои от 30 000 страници и щеше да има пет милиона бележки. Другият начин да изходим е просто да изложи всичко както го виждам, без да спорим в дълбочина за всяка точка.

По този начин цялостната система която излагам ще говори сама за себе си, дори и някоя от отделните точки да е спорна.

Очевидно това съм избрал да направя. След първите три глави, които са въведителни, ще разгледаме от четвърта до девета глави основните съоръжения на света: скали, звезди, растения, животни, хора, ангели. За да можем да се запознаем с тези неща ще давам много илюстрации от Библията. Някои илюстрации може да са спорни; това означава че някои учени може да смятат че трябва да използвам друг стих, а не този който съм използвал в подкрепа на казаното. Всичко това е добре, но съм избрал да не обсъждам въпроса пространно в тази книга.

В третата и четвъртата част на тази книга ще разгледаме последователността на световите така както ги излага Библията: световите на Градината, на Потопа, на Авраам, на Мойсей, и т.н. Всеки от тези светове има своя символична структура, своя форма на съществуване, свои специфични закони, и т.н. Освен това всеки свят взима предходния и го променя, така че всеки нов свят надгражда над предходния. Отново ще давам много илюстрации особено от символичните светове-модели, които се използват във всяка епоха (Градината, Ноевият ковчег, Скинията, Храмът, Йерусалим, и т.н.). Учените може (да, несъмнено ще) спорят с някои от специфичните ми тълкувания. Но целта е цялостната Библейска светогледна рамка, която излагам. Детайлите могат да се дебатираат.

Разбира се, ако не си бях направил домашното, тази книга би била само спекулации и въздух под налягане. Затова има отправни бележки накрая на книгата. Студенти и критици могат да сложат книгоразделител на раздел Бележки и да ги следват. Бележките изпълняват три неща. Някои от тях препращат към други книги и есета, които потвърждават това което съм написал в текста, или дават допълнителни аргументи. Други бележки дават самите аргументи. Третият вид бележки дават допълнително информация, която може да представлява интерес за изучаващия Библията. Тези които вземат предвид бележките ще открият отправки към някои конкретни основни изучавания, които съм писал, които подкрепят откритията представени в тази книга и които са на разположение от *Biblical Horizons* (www.biblicalthorizons.com). Каня заинтересования читател да пише ако желае повече информация.

В допълнение съм предоставил библиография – списък с доста книги, които са ми били от помощ. Някои са написани от либерална перспектива и трябва да се използват внимателно от евангелските християни. Опитал съм се да дам насоки, така че тези които искат да изучават темите в тази книга да могат да го направят.

Последната глава на тази книга съдържа мислите ми върху това което смятам, че е „паричната стойност“ на всичко това. Може ли изучаването на Библейския символизъм наистина да ни помогне да разберем съвременните проблеми? Очевидно да – като християнин вярвам, че цялата Библия е приложима за съвременните проблеми. Има някои определени области, които вярвам могат да произлязат за този, който изучава Библейски светоглед и съм ги изложил в глава 19.

ЧАСТ I

ЕСТЕСТВОТО
НА СВЕТА

Слава за Бога е да скрива всяко нещо, а слава е за царете да издирват работите.

—Притчи 25:2

РАЗЯСНЯВАНЕ НА ПРЕДНАЗНАЧЕНИЕТО НА СВЕТА

Какво виждаме когато излезем и погледнем света? Толкова познат ли ни е станал че изобщо не му обръщаме внимание? Или може би когато погледнем синьото небе мислим за пречупването на светлината? Дали когато видим слънцето мислим за ядрена пещ? Когато видим лисица в зоологическа градина дали мислим за това което сме научили в час по биология за костите и органите ѝ? Когато се огледаме и видиме света, какво виждаме? Синьо небе, зелени поля, кафява земя, сини води – тези образи имат ли някакво значение или „просто нещата са такива“? Как *виждаме* света?

Библията се грижи да ни даде основен светогледен модел и започва с това от самото начало. Първата глава на Битие ни говори за направата на света, както е произлязъл от ръката на Твореца. Има разделение на светлина и тъмнина. Има синьо небе като таван над земята, небе което става черно и е пълно със звезди през нощта. Има разделение между суша и море. Освен това има създания разпределени във всяка от тези среди: светила и птици за небето, зверове и влечуги за земята, риби и големи „чудовища“ за морето. И над всички тях, но под Бога, е човекът, капитанът на творението. В тази глава искаме да започнем да се запознаваме с естеството на тази светогледна мрежа.

Шестте дни от Битие 1

От време на време в историята на Църквата тълкуването на Битие 1 е било помрачавано от тенденцията да се чете от гледна

точка на текущата наука. Внасянето на научен светоглед в Битие 1 е довело до две грешки. Едната е да се вземе главата буквално, но с опит да се тълкува казаното в нея от гледна точка на научни категории. Тази тенденция се явява в *Хексамерон* на Св. Василий Велики (330-379). Василий взема Битие 1 така както е, но постоянно се опитва да го обедини с науката от неговото време „земя, въздух, огън, вода“. Обратната тенденция се вижда в *Буквално значение на Битие* на Св. Августин. Тъй като Битие 1 не винаги изглежда да е в баланс с научното (и философското) разбиране за света, Августин е склонен да го приеме алегорично.¹ И двата подхода имат съвременни защитници, независимо че науката се е променила. Въпреки че целта на тази книга не е да обсъжда хронологията на Библията, или това което е включено или не в сътворението за шест дни, ще бъде полезно да заявя собствената си позиция. Лично съм убеден в неотдавнашно сътворение, и в шест 24 часови дни, както е изложено в Писанието.² Не е било необходимо Бог да сътворява света за шест дена; можел е в миг да го създаде напълно развит. Библията твърди, че Бог е развил творението за шест дневен период от време, и е много трудно да се намери начин да се избегне силата на това. На друго място Писанието потвърждава простия факт за шест дневно сътворение (Изход 20:11), и никъде не дава каквито и да било доказателства в подкрепа на чисто символичен възглед на текста.

Мотивът за избягване на Библейската хронология и шест дневното сътворение е почтеното желание да се направи вярата приложима и правдоподобна за интелектуалците които я презират. Някои добри хора смятат, че няма друг начин да помирят „буквално“ тълкуване на Битие с „несъмнеността на съвременната наука“. Но тези които познават историята на науката не са много сигурни за тези „несъмнености“.³ Не добиваме интелектуална правдоподобност като използваме хитрости, които не вършат работа.

Мойсей, образован в цялата наука на египтяните (Деяния 7:22) – която наистина е била „еволюционна“ в посвещението си към философията „стълба на съществуване“ – без съмнение е бил изненадан от Битие 1, както би бил всеки съвременен философ. Тук няма неличностни сили! Няма постепенно преливане на „съществуване“ от животни към човек с всички видове неща (сатири, сфинксове, и т.н.) помежду.⁴ Няма големи цикли от време. Просто

поредица от преки лични действия за кратко време, въвеждащи линейно време. Не това са преподавали на Мойсей египетските му учители.

Шест дни тогава са означавали това което означават и сега. Текстът дори ни казва, че Бог определя значението на израза: „Бог нарече светлината Ден, а тъмнината нарече Нощ“ (Бит. 1:5). Денят е светъл период. Това е основното му значение. Употребата на думата „ден“ за целия 24 часов период (виж втората част на ст. 5) е разширено значение и показва че ден (светлина) е по-основен елемент от периода. Денят (24 часовият) започва в тъмнина и се придвижва (есхатологически) към светлина (ден). Освен това употребата на „ден“ за период от време или вечност също е разширено значение.

Някои спорят, че първите три дни може да са били по-дълги от 24 часа, тъй като до четвъртия ден слънцето не е било направено, за да измерва дните. Но това поставя каруцата пред коня. Денят като период от време вече е съществувал и слънцето е направено да се вмести в него. Книгата Откровение ни показва, че дори след като слънцето го няма, светлината на Божията слава ще продължи да свети (Откр. 22:5).

Друга алтернатива е „рамковата хипотеза“. Някои обръщат внимание на структурата на шестте дни, като шест табла от по-голяма картина. Те твърдят, че дните не са периоди от време, а *само* литературна условност за представяне на шест пластово творение. Основният проблем с този възглед е, че той ненужно противопоставя богословско тълкуване на буквално. Наблюденията за взаимовръзката между шестте табла или дни са валидни, но това не променя факта, че Библията представя събитията да се случват в течение на една нормална седмица. Ако позволим този вид тълкувателен похват ще си имаме големи неприятности: Ще отречем ли физическото възкресение на Христос само защото сме разбрали богословското му значение? Не смеем да изправим историческата страна срещу богословската.

Освен това, а и за мен това е важното, богословското измерение на сътворението за шест дни лежи точно в това, че е временна последователност както ще видим в Глава 10 на тази книга. Бог няма причина да създаде света за шест дни, освен като модел, който Неговият образ, човекът, да следва. Там където Библията

по-късно използва тридневен, или шестдневен, или седемдневен модел, богословски това винаги е от гледна точка на потока на времето, от начало към край. „Рамковата хипотеза“ платонизира времевата последователност в проста поредица от идеи. В опита си да бъде богословска, „рамковата хипотеза“ пропуска целия богословски смисъл.⁵

Езикът на външния вид

Битие 1 е написано от гледна точка на външния вид, а не от гледна точка на научни анализи. Битие 1 говори за „светила“ в небето, не за „слънце и луна“. Казва че тези светила са предназначени за символи и часовници (1:14). Древната наука се е интересувала от пропорциите на земята, въздуха, огъня и водата в тези небесни тела; съвременната наука се интересува от тях като ядрени пещи, източници на топлинна енергия и други подобни. Съвременната наука определено е по-близо до целта и нищо в Битие 1 не противоречи на наблюденията ѝ по въпроса, но тази глава в Библията се занимава с друг аспект на тези небесни тела. Подобно, както съвременната наука разделя гущери, насекоми и гризачи в три различни групи, Битие 1 ги събира заедно като „влечуги“ (1:24) – отново езикът на външния вид.

Езикът на външния вид постига две неща в Битие 1. Първо дава вярно описание на света какъвто е. Той не е само поетичен, за да се нарече слънцето „голямо светило“, тъй като слънцето е голямо светило. Нито е просто поетичен по отношение на „влечугите“, тъй като животните създадени по този начин наистина пълзят по земята. При това условие не се опитваме да притискаме езика на Битие 1 в някаква научна форма, древна или съвременна, няма причина да не го приемем буквално.

Но в същото време, езикът на външния вид в Битие 1 служи за установяване на визуална мрежа, светоглед. Като е записана от гледна точка на външния вид, Библията поставя категории на визуална образност. За съжаление съвременните читатели често имат проблеми с това. Ние които живеем в информационна епоха след Гутенберг, не сме запознати с визуалната образност. Ние сме слово-ориентирани, а не картинно-ориентирани. Но Библията е информационен източник преди Гутенберг; въпреки че не съдържа рисунки, тя е пълна с важни визуални описания и образи. Тази

визуална образност е един от основните начини по които Библията представя светогледа си. Нищо не показва, че текстът на Битие 1 е само символичен. Но в същото време, като използва езика на външния вид, Битие 1 поставя светогледна мрежа която се използва по-нататък в Писанието за символични цели.

Например Битие 1 поставя определени категории животни. Те са както следва: чудовища, морски създания, крилати птици, говеда, полски зверове и влечуги. Тези шест категории се повтарят в Писанието. Например в Левит 11, където има описание на чисти и нечисти животни, има пет категории: домашни животни (говеда), риби, птици, диви животни (полски зверове) и влечуги. Разликата между чисти и нечисти е символична, и е поставена от гледна точка на категориите в Битие 1. Големите чудовища също се използват символично в Писанието, често, за да представят народите в бунт против Бога. Най-познатите примери на тази употреба са зверовете от книгите Даниил и Откровение.⁶

Няма причина да се изненадваме на представата че светът и създанията му имат символично измерение. Римляни 1:20 ни казва, че невидимото у Бога „се вижда ясно, разбираемо чрез творенията“. С други думи, творението отразява характера на Създателя си и ни насочва към Него. Един пример от обикновения живот ще ни помогне да изясним това.

Влизате в автомобила си и включвате радиото. По една станция тече музика на Ролинг Стоунс. Превъртате и попадате на друга станция по която тече музика на Бах. Веднага можете да направите разлика. Защо? Защото музиката на Бах отразява личността му и стила му, а музиката на Мик Джагър отразява неговата личност и стил. Ако имате обучено ухо, когато чуete произведение на Бах, което до сега не сте чували, може да си кажете: „Сигурен съм че това е от Бах; звучи като Бах“.

По този начин вселената и всичко в нея разкрива характера на Създателя си. Бог е направил вселената да разкрива Него и да инстуктира нас. Проблемът ни е, че грехът ни е направил глухи и слепи. Нуждаем се от нови очи и уши, и Писанието може да ни помогне да се сдобием с тях.

Да четем Библейски

Съвременната литература не се пише както се е писала древната литература и това представлява проблем за изучаващите Библията. Джордж Менденхол пише:

Древната мисъл е асоциативна, а не „научна“, затова е склонна да създава максимален брой връзки между опит, език и изкуство, а не минимум, което е характерно за съвременната изцяло специализирана.⁷

Преди съвременната епоха и преди Гутенберг е имало малко книги. Няколкото души, които са писали книги са ги писали много внимателно. В резултат древните писания, включително Библията, са написани много стегнато и точно. Всяка дума е на мястото си.

Този факт като цяло е пренебрегван от „либералната“ наука, която обикновено приема, че всяка част от Библията е разводнена комбинация от няколко източника. Този възглед се появява, за да обясни очевидни противоречия и парадокси в текста.⁸ Правилно прочитане на който и да е древен текст, включително Библията, би взел очевидните противоречия като стимул за по-дълбоко размишление. Например в I Царе 14:18, ефодът на Първосвещеника се нарича Ковчег на Завета. Но според I Царе 7:2, Ковчегът не би могъл да бъде там в този случай. Либералните коментатори приемат, че имаме два източника, и който е събрал I Царе е бил толкова глупав, че дори не се е постарал да направи книгата последователна. Други коментатори (консервативни) обясняват „грешката“ в 14:18, като казват, че е имало текстово изкривяване в превода и „Ковчег“ трябва да се промени в „ефод“. Но по-дълбоко размишление показва, че Ковчегът и ефодът съответстват един на друг и има важни богословски причини поради които ефодът тук е наречен Ковчег. Ковчегът е бил с хората под формата на ефода.⁹

Древната и средновековната литература изобилства с цифрен символизъм, големи паралелни структури, сложни хиазмични схеми, звездни алюзии, пространни метафори, топологични паралели, и символизъм като цяло. Съвременната литература, дали фантастика или не, почти винаги е написана праволинейно. Не е необходимо да разлиствате назад и напред такива книги, за да извадите алюзии или разберете „скрити“ послания. С други думи,

не е необходимо да изучавате такива книги по литературен начин. Просто ги четете и разбирате посланието. Но древната и средновековната литература трябва да се изучават.

Днешните християни имат затруднения да разбират Библията и поради други причини. Не само че не сме свикнали да четем древна литература, също така не сме запознати с визуалния символизъм. Символите на Библията са ни чужди по начин по който не са били чужди на предишните поколения. Когато Псалмите са били в центъра на Църковното поклонение, Библейският символизъм е бил много по-добре разбран, тъй като изобилства в Псалтира. Както пише Кембъл: „Ключът към фигуративния и символичен език на Светото Писание е книгата Псалми“.¹⁰ Също традиционните литургии в Църквата, които действително са били основани на Писанието, са предавали Библейски символизъм. Божиите хора също така са били запознати с тази образност от архитектурата и декора в църквите им. Всичко това е изчезнало от съвременната американска църква и резултатът е, че е много по-трудно за нас да четем Библията правилно.

За щастие това положение бързо се променя. Виждаме съживяване на внимателната екзегетика, ново вникване в Библейската философия на метафората и типологията, ново разпознаване на Библейския символизъм, ново желание да се вземат сериозно литературните структури на Библията.

Възможно е разбира се да се скочи ентузиазирано в Библията и да се открият всякакви символи и алюзии, които трезвено изучаване би отбило. На нас днес ни липсват тези инстинкти, които са необходими да можем да подхващаме такива неща без усилие. Ние трябва да четем и да изучаваме Библията, като се потапяме в светогледа ѝ, след което ще сме способни да разпознаваме действителни символи и алюзии. Дори и тогава е съмнително някой тълкувател от ХХ век да може да свърши работата перфектно; винаги ще има място за дебат и обсъждане на определени пасажии. Но ние можем да поставим някои канони или правила за правилно Библейско тълкуване.

Правила за тълкуване

Първо, *Библейският символизъм или образност не е код*. Библията не използва символи, когато буквалното изказване върши работа.

Библейският символизъм, като поезията, е емоционално наситен език, използван когато безсистемен, специфичен език е недостатъчен. Библията използва разбуждаща образност, за да събуди в умовете ни различни асоциации, които са били установени чрез Библейското литературно изкуство.¹¹

С други думи, ако Йоан в Откровение 13 е искал да каже Нерон, щеше да каже Нерон. Вместо това той казва „звяр“. Като използва символа „звяр“, той не просто дава код за Нерон, а напомня цяла поредица Библейски асоциации: звярът в Градината, Адам облечен в дрехи от зверове, Навуходоносор се превръща в звяр (Дан. 4), зверовете от виденията на Даниил, хората зверове, които се разбунтуват срещу Павел в Ефес (I Кор. 15:32; Деян. 19), и т.н. Като асоциира звяра с числото 666, той се позовава на размерите на идола на Навуходоносор (Дан. 3:1), на Соломоновото падане в грях (III Царе 10:14), и други.¹²

Второ, *Библейските символи не съществуват изолирано*.

Символите имат значение в комбинация от символи или в система от символи. Това означава, че символите трябва да се тълкуват в „символичния замисъл“ в който са поставени. В такъв символичен замисъл, символите действат като част от „мрежа от взаимоотношения“.¹³

В Библията целият символичен свят е един организиран и обединен светоглед – светоглед, който се появява в първите глави на Битие. Символичните значения и връзки на земя, море, скали, звезди, растения, животни, змии, дървета, плодове, и всичко останало са изложени в тези глави. Останалата част от Библията просто разкрива значенията им.

Трето, за да разберем Библейския символизъм, може да намерим някои улики от друга древна литература, но *винаги трябва да имаме ясно Библейско указание за всеки символ или образ, който смятаме, че сме намерили*. Не искаме да четем съвременния свет-

ски светоглед в Библията, но също така не искаме да четем там и изопачения светоглед на древния езически Близък изток. През последните години провалът да се помни това правило е развалил много потенциално полезни изучавания на Библейски символизъм и типология.¹⁴

Четвърто, *наследството на Църквата в систематично богословие и в историята на екзегетиката винаги е преглед на безпорядъчни спекулации*. Според Ефесяни 4:8 възнесения Христос е дал дарове на хората и тези дарове са обяснени в стихове 11-12:

И Той даде едни да бъдат апостоли, други пророци, други пък благовестители, а други пастири и учители, с цел да се усъвършенстват светиите, за делото на служението, за съзиждането на Христовото тяло.

Богоугодната мъдрост на тези дарове, тези хора, е част от съкровището на Църквата, и да го пренебрегнеш означава да презреш даровете на Духа.

Пето, *Библейският символизъм трябва да се тълкува от гледна точка на Библейската презумпция и философия*. В ранната църква, училището в Александрия станало прочуто с алегоричната и символична екзегетика; но техният проблем не бил, че изучават Библейска образност. Проблемът бил, че се опитвали да процедят Библейските учения в категориите на Платоничната философия, и за да направят това е трябвало да тълкуват Библията алегорично. Библията има свои презумпции и своя философия за тип и алегория; не е нужно да заемаме каквото и да било от Платон.¹⁵

Накрая, тъй като е свършена толкова малко работа в тази област, *изучаващият Библейска образност трябва да бъде бдителен за работата на други учени*. Екзегетиката никога не трябва да се прави във вакуум.

Заклучение

Библията не е написана от гледна точка на съвременната наука или философия. До голяма степен Библията е написана с богатия език на образността. Битие 1 описва сътворението на света с езика на външния вид и това поставя за нас визуална светогледна мрежа. Светът и това което съдържа не е куп от случайни факти, а е създаден със замисъл и цел. Светът и всичко, което се намира в

него е направен от части като показалец към Бога. Така в известен смисъл „символизира“ за нас Божиите характеристики. Заради греха, ние сме склонни да не виждаме това и нашият светоглед е изкривен. Но Библията ще ни помогне да видим Божия свят през нови очи.